

تأثیر الگوهای مشاوره‌ای بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان مقطع دبیرستان

علی جوکار^۱، سیدسهراب حسینی^۲، مهدی شیردل^۳، محمدرضا رزم جو^۴، علیرضا رزم جو^۵

^۱ دانشجوی کارشناسی رشته مشاوره دانشگاه فرهنگیان مطهری شیراز (نویسنده مسئول)

^۲ دانشجوی کارشناسی آموزش الهیات دانشگاه فرهنگیان شهید مطهری شیراز

^۳ کارشناسی آموزش مشاوره و راهنمایی دانشگاه فرهنگیان شهید مطهری شیراز

^۴ دانشجوی کارشناسی رشته علوم تربیتی دانشگاه فرهنگیان مطهری شیراز

^۵ دانشجوی کارشناسی رشته مشاوره و راهنمایی دانشگاه فرهنگیان شهید مطهری شیراز

چکیده

در دنیای پیشرفته‌ی امروزی یکی از علائم موفقیت فرد، موفقیت تحصیلی می‌باشد که بدون آن توسعه و ترقی هیچ کشوری امکان پذیر نخواهد بود. پیشرفت علمی نیز حاصل نمی‌شود مگر این که افراد متفکر و خلاق تربیت شده باشند. پیشرفت تحصیلی ضمن اینکه در توسعه و آبادانی کشور موثر است. در سطوح عالی منجر به یافتن شغل و موقعیت مناسب و در نتیجه درآمد کافی می‌شود و از طرفی انسان تنها موجودی است که با هموعان خود به تبادل نظر می‌پردازد و برای شناخت و حل مشکلات خود با آنان مشاوره و از راهنمایی آنان استفاده می‌کند؛ تا دانش‌آموزان بتوانند با استفاده از راهنمایی آنان راه‌حل‌های مناسبی برای مشکلات خود بیابند. در این پژوهش بعد از بررسی‌ها و مطالعه تحقیقات و مطالب بیان شده در این زمینه، مفاهیم مربوطه تعریف و عوامل موثر بر پیشرفت تحصیلی، نقش و وظایف مشاوران، الگوی برجسته مشاوره‌ای و تأثیر آن‌ها بر بعد پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان بیان شده است. روش تحقیق تجزیه و تحلیل کتابخانه‌ای- مروری است که برای گردآوری آن به مقالات، کتب، اسناد معتبر علمی و پایگاه‌های اینترنتی در این زمینه مراجعه شده است. بعد از بررسی‌های لازم دریافتیم، اشتیاق تحصیلی که در دانش‌آموزان ایجاد می‌شود باعث ایجاد انگیزه در آنان نسبت به درس و در نتیجه پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان می‌شود. در این میان عوامل زیادی تأثیرگذار هستند که یکی از آنان مشاوران تحصیلی‌اند. مشاوران با راهنمایی‌های خود علاوه بر افزایش پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان و کاهش افت تحصیلی آنان، بر سلامت روانی نوجوانان تأثیرگذار هستند.

واژه‌های کلیدی: الگوهای مشاوره‌ای، پیشرفت تحصیلی، دانش‌آموز، اشتیاق تحصیلی

مقدمه

آموزش و پرورش در هر جامعه بر اساس ویژگی ها و وظایفی که بر عهده دارد، یکی از سازمان های مهم اجتماعی است. آموزش و پرورش باید از یکسو، انسان های مستعد را به انسان های سالم، بالنده، متعادل و رشد یافته تبدیل کند و از سوی دیگر نیازهای نیروی انسانی جامعه را در قسمت های مختلف فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی تامین کند. پس رشد و بالندگی هر عضوی از جامعه مرهون نظام آموزشی آن جامعه است. از طرف دیگر دانش آموزان مقطع دبیرستان با قرار گرفتن در دوره نوجوانی که یکی از مراحل مهم رشد شخصیت است، نیاز به راهنمایی و مشاوره دارد تا بتواند با انتخاب مسیر درست به موفقیت در مراحل تحصیلی و بعدهای مراتب شغلی او منجر شود (والکر، ۲۰۱۴). پس پیشرفت تحصیلی نوجوانان یکی از ملاک های مهم در ارزیابی آموزش و پرورش هر کشوری می باشد (سیف، ۱۳۹۲). راهنمایی و مشورت در طول زندگی آدمیان مطرح بوده و آنان با کسانی که مورد قبول و اعتمادشان بوده مشورت می کردند. با توسعه علوم انسانی و رشد علوم فناوری به راهنمایی و مشاوره به عنوان شاخه ای مستقل از علوم رفتاری توجه شد (احمدی، ۱۳۹۳). امروزه مشاوره تحصیلی نوعی رابطه یاورانه فردی و گروهی است که به دانش آموزان کمک می کند تا بتواند دروس و رشته تحصیلی مناسبی را انتخاب کند، از قوانین مدرسه و مقررات آموزشی و امتحانی آگاهی بدست آورد و مشکلات تحصیلی خود را شناسایی و حل کند. و از دیگر وظایف و مزایای مشاور تحصیلی و استفاده از الگوهای آن ها یادگیری شیوه صحیح مطالعه، نحوه استفاده از منابع و یادگیری، یادداشت برداری و خلاصه کردن کتاب است (شفیع آبادی، ۱۳۹۰). که کسب اطلاعات کافی در هر کدام از موارد بالا می تواند باعث بروز عملکرد مناسبی از سمت دانش آموزان در دروس و مراحل دیگر تحصیلی و شغلی او شود و از افت تحصیلی و اهمال کاری ها تا حد زیادی جلوگیری می کند. سازمان ملی جوانان در مورد نقش حساس مشاور در حل مسائل جوانان، از جمله مسائل تحصیلی و مشکلات آن، می نویسد که مشاوره نقشی پراهمیت در زندگی نوجوانان و جوانان امروز داشته است و روز به روز بر میزان آن افزوده می شود (ساتیاروند و فرهادی، ۱۳۹۴).

ساتیاروند و فرهادی (۱۳۹۴) در پژوهشی با عنوان بررسی نقش مشاور در پیشرفت تحصیلی دانش آموزان از دیدگاه دبیران و دانش آموزان دبیرستان های دخترانه ی شهر پل دختر به این نتایج دست یافتند که از دیدگاه دبیران و دانش آموزان در خصوص نقش مشاور در پیشرفت تحصیلی دانش آموزان رابطه معناداری وجود دارد.

شیربگی (۱۳۹۳) در پژوهش خود با بررسی تاثیر برنامه تدریس خصوصی تکمیلی و مشاوره تحصیلی بر پیشرفت تحصیلی، رفتار کلاسی و عزت نفس دانش آموزان پایه اول دبیرستان به این یافته ها رسید که اثربخشی تدریس خصوصی، مشاوره تحصیلی و روش ترکیبی بر پیشرفت تحصیلی، رفتار کلاسی و عزت نفس دانش آموزان تایید شد. وقتی معلمان با همکاری مشاوران مدرسه و با حمایت والدین، خدماتی را برای دانش آموزان که در خطر افت تحصیلی ارائه می کنند، رضایت را در محیط کلاس از لحاظ رفتار، پیشرفت تحصیلی و عزت نفس به وجود می آورند.

انصارالحسینی و همکاران (۱۳۹۹) با بررسی تاثیر مشاوره ی انطباق پذیری شغلی بر اشتیاق تحصیلی و عملکرد تحصیلی در دانش آموزان به این نتایج دست یافتند که روش مشاوره ی انطباق پذیری شغلی بر اشتیاق تحصیلی و عملکرد تحصیلی تاثیر داشته است.

توماس (۲۰۰۱) تاثیر مشاوران در حل مشکلات تحصیلی دانش آموزان بررسی کرد او نظرات ۲۳۶۵ نفر از مراجعان به مراکز مشاوره و ۶۷۳۶ نفر از دانش آموزان را مورد سنجش قرار داد. نتیجه تحقیق نشان داد که مشاوران در حل مشکلات تحصیلی و پیشرفت تحصیلی نقش بسزای داشته اند.

قاسم زاده و همکاران (۱۳۹۰) در پژوهشی تاثیر مشاوره بر انگیزه‌ی پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان را مورد بررسی قرار دادند، که بررسی نشان داد مشاوره انگیزه‌ی دانش‌آموزان را برای موفقیت در عملکرد تحصیلی آن‌ها افزایش می‌دهد (ساتیاروند و فرهادی، ۱۳۹۴).

دلایل مختلفی وجود دارند که دانش‌آموزان از تجارب آموزشی، ناامید می‌شوند. که یکی از مهم‌ترین آن‌ها عدم موفقیت در مدرسه به تکرار شکست‌های بیشتر، نداشتن علاقه به موضوع‌های درسی و معلمان که در نهایت منجر به ترک تحصیلی دانش‌آموز می‌شود. پیامدهای منفی افت تحصیلی با پیشرفت فناوری در مدارس گسترش چشمگیری داشته است. اگر دانش‌آموزانی که در خطر افت تحصیلی هستند، تشخیص داده نشوند، باعث به وجود آمدن مشکلات زیادی در سطح جامعه مانند افزایش تعداد زندانیان، نرخ بیکاری و خانواده‌هایی که از فقر، خشونت و مواد مخدر رنج می‌برند. که راه‌حل‌های رفع این مشکل، پیچیده هستند و به تعهد و ایجاد پیوندهای ارتباطی میان والدین، مربیان، دست‌اندرکاران آموزش و پرورش و سیاست‌گذاران بستگی دارد (شیربگی، ۱۳۹۳). هدف ما در این مقاله بررسی تاثیر الگوهای مشاوره‌ای بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان مقطع دبیرستان است.

اشتیاق و عملکرد تحصیلی

سازه اشتیاق تحصیلی به رفتارهایی که به یادگیری و پیشرفت تحصیلی مربوط است، اطلاق می‌شود. این مفهوم به کیفیت تلاشی اشاره دارد که فراگیر صرف فعالیت‌های هدفمند آموزشی می‌کند تا به صورت مستقیم در دست یابی به نتایج مطلوب نقش داشته باشد (عابدی و همکاران، ۱۳۹۳). اشتیاق تحصیلی، سازه‌ای چند بعدی است و دارای سه بعد شناختی، انگیزشی و رفتاری است (مارتین و لیم، ۲۰۱۰). اشتیاق تحصیلی شناختی شامل به کارگیری راهبردهای شناختی و فراشناختی در یادگیری است، اشتیاق تحصیلی انگیزشی (عاطفی) شامل سه مؤلفه احساس، ارزش و عاطفه است و دوست داشتن محیط آموزشی و علاقه به کارهای مدارس را در بر می‌گیرد، و اشتیاق تحصیلی رفتاری شامل حضور فعال همراه با شوق و شور در محیط آموزشی است (لینبرینک و پینتریچ، ۲۰۰۲). اشتیاق چیزی بیش از یک وضعیت هیجانی گذرا و خاص می‌باشد و یک حالت پایای سرایت‌کننده و هیجانی شناختی اشاره دارد که روی یک موضوع، واقعه یا رفتار متمرکز می‌شود (عباسی مسلم و همکاران، ۱۳۹۶).

وانگ و هولکامبی (۲۰۱۰) در تحقیقی با عنوان درک نوجوانان از محیط کلاس درس، تعامل مدرسه و پیشرفت تحصیلی بیان کردند که در مقابل فقدان اشتیاق به مدرسه می‌تواند پیامدهای جدی نظیر عدم پیشرفت در مدرسه، تمایل به رفتارهای انحرافی و خطر ترک تحصیل را به دنبال داشته باشد. همچنین مارتین (۲۰۱۳) در پژوهش خود، ارتباط اشتیاق تحصیلی با عملکرد و خودکارآمدی تحصیلی در دانشجویان، به این نتیجه دست یافت که دانشجویانی که از لحاظ شناختی و عاطفی در یادگیری اشتیاق نشان می‌دهند نسبت به دانشجویانی که سطوح پایین تری از اشتیاق شناختی و عاطفی را دارند، رغبت بیشتری برای صرف وقت و تلاش کافی در تکالیف و مطالعات از خود نشان داده و کارآمدی و اصرار بیشتری در مواجهه با مشکلات و مسایل دارند.

یکی دیگر از مهم‌ترین شاخص‌های نظام آموزشی، عملکرد تحصیلی می‌باشد. در واقع عملکرد تحصیلی تنها دستاوردی است که به طور عمومی و گسترده اندازه‌گیری می‌شود. این شاخص که بیشتر بر اساس نتایج آزمون‌های نهایی و استاندارد سنجیده می‌شود، مهم‌ترین دغدغه‌ی دانش‌آموزان، والدین، دست‌اندرکاران و صاحب‌نظران آموزش و پرورش است و به همین دلیل

اکثر بررسی‌های چند دهه‌ی اخیر به واکاوی عوامل مؤثر و راهکارهای بهبود عملکرد تحصیلی پرداخته‌اند (زین آبادی و رضایی، ۱۳۹۱).

عوامل مختلفی بر عملکرد تحصیلی افراد تأثیر می‌گذارند. متخصصان تعلیم و تربیت این عوامل را به چهار دسته‌ی عوامل فردی، آموزشگاهی، خانوادگی و اجتماعی تقسیم کرده‌اند. در حقیقت، عملکرد تحصیلی به عنوان متغیر وابسته تحت تأثیر یک عامل نیست، بلکه عوامل متعددی نظیر استعداد تحصیلی، عوامل شناختی مانند هوش عمومی، خودکارآمدی تحصیلی، راهبردهای خود تنظیمی، ساختار کلاس درس، انگیزش تحصیلی، توانایی یادگیرندگان آموزش معلمان و انگیزش یادگیرندگان بر روی آن تأثیر دارد (یزدانی، ۱۳۹۱). واقعیت آن است که این عوامل و متغیرها چنان در هم تنیده شده‌اند و با یک دیگر کنش متقابل دارند که تعیین نقش و سهم هر یک به دشواری امکان پذیر است. با وجود این، تحقیقات نشان می‌دهند که در بین این عوامل، عوامل آموزشی و فردی با ماهیت شناختی و اجتماعی، بیشترین تأثیر را بر پیشرفت تحصیلی دارند (جونز و همکاران، ۲۰۰۹).

انگیزش تحصیلی

انگیزش عامل فعال ساز رفتار انسان است. انگیزش را می‌توان عامل نیرودهنده، نگهدارنده و هدایت کننده‌ی رفتار به سوی هدف تعریف کرد (موسوی، درتاج و ابوالمعالی الحسینی، ۱۳۹۹). از جمله مفاهیمی که در سال‌های اخیر توجه روانشناسان و مربیان تعلیم و تربیت را به خود جلب کرده انگیزش است. ساختار انگیزشی عاملی مهم و تأثیر گذار در تغییرات اجتماعی و تحول جوامع است. انگیزش تمایل به انجام هدف یا تمایل به سمت رفتاری خاص است (کلارک، ۲۰۱۰). انگیزش در حوزه‌های مختلفی از قبیل درک و تغیی رفتار، حوزه‌های شغلی، درمان، فرزندپروری، بهبود عملکرد تحصیلی کاربرد دارد. از جمله مهم‌ترین حوزه‌های درگیر در انگیزش، آموزش و تحصیل است که از دیرباز مورد توجه نظریه‌پردازان و پژوهشگران این حوزه بوده است زیرا یکی از دغدغه‌های اصلی هر سیستم آموزشی و تربیتی است. امروزه به وضوح ثابت شده است که داشتن علاقه نسبت به درس دقت، کوشش و پشتکار یادگیرنده را افزایش می‌دهد و در نتیجه بر یادگیری او تأثیر مثبت می‌گذارد. انگیزش با افزایش میزان توجه، تمرکز، تلاش و پشتکار یادگیرنده، پردازش شناختی تکالیف تحصیلی، ذخیره سازی و بازیابی آنها را بهبود می‌بخشد. به اعتقاد فراگیران، انگیزش تحصیلی به توانایی در کسب موفقیت تحصیلی اشاره دارد (لگات، گرین دمرس و پلییر، ۲۰۰۶).

صاحب نظران، انگیزش را به دو گروه اصلی، یعنی انگیزه درونی و بیرونی تقسیم کرده‌اند. انگیزه درونی جذابیت لازم را برای انجام یک فعالیت، ایجاد کرده در حالی که فرد تحت تأثیر انگیزه بیرونی با هدف مستقلی به فعالیت خاصی دست می‌زند، یکی از سازه‌های اولیه‌ای که برای تبیین انگیزش ارائه شده است، انگیزش پیشرفت تحصیلی می‌باشد، انگیزش پیشرفت تحصیلی به رفتارهایی اطلاق می‌شود که منجر به یادگیری و پیشرفت می‌گردد، به عبارت دیگر، انگیزش پیشرفت تحصیلی، تمایل فراگیر است، به آن که کاری را در قلمرو خاصی به خوبی انجام دهد و عملکردش را بطور خودجوش ارزیابی کند؛ غالب رفتارهایی که انگیزش تحصیلی را نشان می‌دهند عبارتند از پافشاری بر انجام تکالیف دشوار، سخت کوشی یا کوشش در جهت یادگیری در حد تسلط و انتخاب تکالیفی که به تلاش نیاز دارد (موسوی و همکاران، ۱۳۹۹). مشاهده شده که بسیاری از دانش‌آموزان با توانایی متوسط و انگیزش بالا دارای موفقیت های تحصیلی بالایی بوده‌اند (هولاند و همکاران، ۲۰۱۵). دسی و ریان (۲۰۰۷) انگیزه تحصیلی را تمایل یادگیرنده به مشغول و درگیر شدن در فعالیت یادگیری و تلاش مستمر در انجام دادن و به پایان رساندن آن فعالیت می‌دانند. لازم به ذکر است که این گرایش‌ها می‌توانند منشأ درونی (انگیزه درونی) و هم ناشی از عوامل بیرونی و محیطی (انگیزه بیرونی) باشد و نقطه مقابل آن بی انگیزگی نسبت به فعالیت‌ها و رفتارهای مرتبط با یادگیری و

پیشرفت تحصیلی است. به طور کلی مدت زمانی که فرد به پیگیری در فعالیتی می‌پردازد، شدت رفتار، پایداری در رفتار و ترجیح افراد برای درگیر شدن در یک فعالیت، به انگیزش مربوط است این که چه مسأله‌ای دانش آموز را برای کسب نمرات بالا ترغیب به کوشش یا دلسرد می‌کند؟ چه عواملی باعث مطالعه طولانی مدت می‌شود، چرا افراد فعالیت‌های خاصی را انتخاب می‌کنند؟ و... اینها سؤالاتی است که غالباً در درک انگیزش مطرح می‌شود (کامرانی و همکاران، ۱۳۹۹). صالحی و همکاران (۱۳۹۷) مدل نظری مشاوره تحصیلی براساس عوامل مؤثر بر موفقیت تحصیلی را تدوین کردند که مهم‌ترین عوامل پیش بینی کننده بعد عینی موفقیت تحصیلی به ترتیب عبارتند از مهارت‌های تحصیلی خودپنداره تحصیلی، هوش رغبت، انگیزه پیشرفت و اهمال کاری تحصیلی و مهم‌ترین عوامل پیش بینی کننده بعد ذهنی موفقیت تحصیلی، نیز به ترتیب عبارت بودند از خود پنداره تحصیلی مهارت‌های تحصیلی اشتیاق تحصیلی، شیوه فرزند پروری مادر شخصیت و انطباق پذیری مسیر شغلی.

پیشرفت تحصیلی

پیشرفت تحصیلی عبارت است از میزان دست یابی دانش‌آموزان به اهداف آموزشی از پیش تعیین شده است که از آنان انتظار می‌رود در فرآیند کوشش‌های یادگیری خود به آن‌ها برسند. همچنین سرعتی که دانش‌آموز در تکمیل پایه‌ها و درجات گوناگون دارد و بر حسب مقدار پیش افتادگی و سرعت یا عقب ماندگی وی اندازه گیری می‌شود. کارشناسان سازمان بهداشت جهانی سلامت فکر و روان را این گونه تعریف می‌کنند سلامت روان عبارت است از قابلیت ارتباط موزون و هماهنگ بادیگران، تغییر و اصلاح محیط فردی و اجتماعی و حل تضادها و تمایلات شخصی به طور منطقی، عادلانه و مناسب» از آنجا که در هر نظام آموزشی پیشرفت تحصیلی و سلامت روانی به عنوان مهم ترین شاخص توفیق فعالیت‌های علمی و آموزشی محسوب می‌شود، بررسی عوامل مؤثر بر پیشرفت تحصیلی و سلامت روانی دانش‌آموزان از اهمیت خاصی نزد پژوهشگران علوم تربیتی و روانشناسی برخوردار است، بهداشت روانی و پیشرفت تحصیلی ارتباط تنگاتنگی با هم دارند. دانش‌آموزانی که از سطح بهداشت روانی مطلوبی برخوردار نیستند، قادر به پیشرفت تحصیلی نخواهند بود و نمی‌توانند از توانایی‌های خود به نحو مطلوب استفاده کنند (ساتیاروند و فرهادی، ۱۳۹۴).

عوامل مؤثر بر پیشرفت تحصیلی

عوامل مؤثر را در سه سطح فردی، خانوادگی، آموزشی می‌توان بررسی کرد.

الف) عوامل فردی

۱- هوشی و توانایی ذهنی: روان‌شناسان «هوش را توانایی اتخاذ رفتارهای سازگارانه یا خلاق تعریف می‌کنند.» هوش معمولاً زیر بنای توانایی یا ظرفیت یادگیری به حساب می‌آید. ۲- انگیزه: انگیزه یعنی، سبب علت و آن چه کسی را به کار وادار می‌کند. انگیزه یک عامل درونی است و به طور کلی موجود زنده را به حرکت در می‌آورد.

ب) عوامل خانوادگی یکی از مهم‌ترین نهادهای مؤثر در تربیت و رفتار آدمی را سازمان خانواده می‌دانند. زیرا خانواده اولین و با دوام‌ترین عامل در تکوین شخصیت کودکان و نوجوانان و زمینه ساز رشد جسمانی، اخلاقی عاطفی و عقلانی آنان است. والدین در شکل‌گیری نگرش فرزندانشان نسبت به تحصیل نقش دارند. نگرش مثبت به مدرسه و معلمان و تحصیل از متغیرهای اثر گذار سطح تحصیلات و میزان در آمد خانواده می‌باشد. مهم‌ترین نقش والدین در زمینه‌ی پیشرفت تحصیلی ایجاد محیط آرام و مساعد برای مطالعه و انجام تکالیف است.

ج) عوامل آموزشی ۱- امکانات و فضای مناسب آموزشی ۲- برنامه‌ریزی آموزشی ۳- شیوه‌های تدریس دبیران

۱- امکانات و فضای مناسب آموزشی : استاندارد بودن اندازه ی کلاس ها و تراکم دانش آموزان ؛ بطور کلی مطالعات نشان می دهند که در کلاس های کم تراکم موفقیت دانش بیشتر نیست ، مگر آن که تراکم کلاس کمتر از ۱۵ نفر باشد که در این صورت امکان آموزش انفرادی فراهم می شود. نور کافی ، سرما و گرمای لازم به موقع لزوم امکانات کارگاهی و آزمایشگاهی دسترسی به سایت های اینترنتی و غیره را می توان جزو امکانات و فضای مناسب آموزشی تلقی نمود که در یادگیری دانش آموزان تأثیر دارند.

۲- برنامه ریزی های آموزشی : برنامه های آموزشی مدارس باید مناسب باشد. برنامه ی درسی هفتگی، برنامه ساعات معلمان و برنامه ی امتحانات باید بتواند مطلوب دانش آموزان و اولیاء و مربیان قرار بگیرد و از معلمان و دبیران در جای خود استفاده شود. در برخی مدارس به دلیل کمبود متخصص از غیر متخصص تدریس رشته های غیر مرتبط استفاده می شود. و یا برای رفع گیر برنامه و یا تکمیل ساعات یک دبیر از دروس غیر تخصصی استفاده می شود. این امر مسلماً مانع رشد و پویایی دانش آموزان می گردد. دو مقوله باید مورد توجه قرار گیرد. یکی تکنولوژی برنامه ریزی درسی و دیگری عوامل تعیین کننده برنامه درسی برنامه های درسی باید با دقت جرح و تعدیل شوند.

۳ - شیوه های تدریس معلمان : در بسیاری از مدارس هنوز معلمان از روش های سنتی مبتنی بر سخنرانی استفاده می کنند و دانش آموزان این گونه مدارس محکوم به نشستن و شنیدن هستند. بدون این که در فرایند یادگیری نقش داشته باشند و معلم متکلم وحده و فعال ترین عنصر یادگیری است و طبیعی است در چنین موردی حجم یادگیری بسیار اندک خواهد بود. پژوهش های زیادی در ارتباط با روش های تدریس و آنچه معلمان باید برای به دست آوردن پیشرفت بیشتر در امر فرایند یادگیری و یاددهی انجام دهند صورت گرفته است.

تجربه معلمان : معلمان با سابقه گرایش بیشتری به سمت پرورش مهارت های آموزش و کلاس داری از خود نشان می دهند. آن ها میزان وقتی را که برای امور اداری کلاس صرف می شود کاهش می دهند.

آماده کردن درس و نمره دادن : معلمینی که برای آماده ساختن درس و همچنین نمره دادن تکالیف درسی و کار کلاس دانش آموزان وقت گذاری می کنند نسبت به معلمین که این کار را انجام نمی دهند، دانش آموزان آن ها نتایج بهتری کسب می نمایند.

مهارت ها : معلمینی که در نظر دانش آموزان سخت گیرتر و متوقع تر هستند ، معلمینی که توانایی برقراری سریع نظم را در کلاس دارا هستند، معلمینی که به روش نظام مند از کار خود ارزیابی می کنند و بر آنچه که یک دانش آموز یاد گرفته یا یاد نگرفته در برابر همه آنچه باید یاد می گرفت به درستی واقفند و به دانش آموزانی که مطالب را در بار نخست یاد نگرفته اند، فرصت فراگیری مجدد را می دهند و معلمینی که به دانش آموزان کمک می کنند تا میزان اهمیت مطالب را پی ببرند و بتوانند بین مطالب اصلی و فرعی تمیز دهند در معلمی موفق تر از معلمین دیگرند و دانش آموزان آن ها از پیشرفت تحصیلی بالاتری برخوردارند (عباس نژاد سرخی، ۱۳۹۰)

مشاوره مدرسه

در روزنامه تایمز هند عنوان می کند: جامعه در اثنای این که انسان ها درگیر علایقشان هستند در حال تغییر است. بنابراین مراکز جهت حمایت روان شناختی باید تدارک شود تا دانش آموزان بتوانند با مسایل روزمره شان دست و پنجه نرم کنند. بدین منظور، مجموعه ای از برنامه ها و فعالیت ها در قالب نظام آموزش و پرورش شکل گرفته اند که یکی از آن ها برنامه های مشاوره و راهنمایی است. برنامه های مشاوره در مدرسه به منظور هدایت، رشد متعادل و همه جانبه دانش آموزان طراحی شده اند. مشاور مدرسه با ایجاد هماهنگی در فعالیت های مختلف مدرسه زمینه رشد سالم دانش آموزان را فراهم می کند، راهنمایی هر چند به

صورت ساده و ابتدایی، از آغاز تمدن آدمی وجود داشته و با پیچیده شدن زندگی و تحول تدریجی جامعه، از حالتی سنتی به صنعتی پیشرفته است و ضرورت و اهمیت آن افزایش یافته است. ایجاد و گسترش مکتب خانه‌ها و مدرسه‌ها در واقع نوعی زمینه سازی و ایجاد فرصت برای راهنمایی بودند، چرا که در این مکان‌ها معلم، با دلسوزی تمام شاگردان را در خواندن و نوشتن و یادگیری درس‌های مختلف کمک و راهنمایی می‌کرد (ساتیاروند و فرهادی، ۱۳۹۴). بشر امروز در یک دوره پیچیده زندگی می‌کند، یکی از مشخصات این دوره، تخصصی شدن مسائل و وابستگی افراد به یکدیگر جهت استفاده از تخصص آنها برای تداوم یک زندگی متعادل است. لذت بردن از زندگی شخصی و رشد و تعالی شخصیت، شکوفا نمودن استعدادها و ارضای نیازها، اعم از نیازهای اولیه جسمانی، نیاز به امنیت و آرامش، نیاز به تعلق، نیاز به دوست داشتن و دوست داشته شدن، نیاز به احترام و نیاز به شکوفایی و پیشرفت در دنیای امروز فرایند ساده‌ای نیست، در تمام این مراحل به مشاور و مشاوره نیاز است. وظیفه‌ی نهاد آموزش و پرورش، در آماده کردن دانش‌آموزانی که نیروی انسانی فردا تلقی می‌شوند. برای مواجهه و سازگاری با مقتضیات قرن بیست و یکم که از حساسیت ویژه‌ای برخوردار است بسیار حساس و سنگین است. اضطراب، افسردگی، سوء مصرف مواد مخدر، رفتارهای نابهنجار، مشکلات تحصیلی، گرایش ارتباط با جنس مخالف از عمده ترین مشکلات روانی اجتماعی دانش‌آموزان است. برنامه‌های مشاوره و راهنمایی مدارس، یکی از پیشرفت‌های آموزش و پرورش قرن حاضر است که از شاخص‌های مدنیت و اداره‌ی علمی جامعه به شمار می‌رود. مشاوره یک رابطه‌ی یاورانه‌ی دوفنری است که بر نیاز فرد به رشد سازگاری، تصمیم گیری و حل مشکل تکیه دارد (گیسون، ۲۰۱۱).

با توسعه‌ی تعلیم و تربیت و استقبال فوق العاده مردم از مدارس، کلاس‌ها از حد معمول بیشتر دانش‌آموز پذیرفت و مدرسه برخلاف انتظار جایی شد که فرد دانش‌آموز در غوغای آن، مورد غفلت قرار گرفت و فردیت او فراموش شد. این امر که با اصول آموزش و پرورش منافات داشت بزرگان تعلیم و تربیت را به این فکر انداخت که برای کمک به فرد دانش‌آموز در مسائل شخصی و تحصیلی باید یک نفر به نام مشاور در مدرسه وجود داشته باشد تا به دانش‌آموزان به دیده‌ی افراد بنگرد و در رفع مشکلات خاص آنها بکوشد. از طرف دیگر با پیشرفت‌های روزافزون روان شناسی به مفاهیم گذشته آموزش و پرورش و رابطه معلم و شاگرد انتقادهای بسیاری وارد شد. معلمان دیگر نمی‌باید دانش‌آموزان خود را با روش سنتی راهنمایی کنند (قاضی، ۱۳۹۴). با توجه به اینکه ما کشوری در حال توسعه هستیم و جامعه‌ی ما در حال خارج شدن از حالت سنتی به جامعه صنعتی می‌باشد و در جامعه صنعتی با توجه به گستردگی و وسعت اطلاعات و تعدد و تنوع گزینه‌ها و پیشرفت تکنولوژی، انتخاب صحیح و مناسب مشکل است و فرد برای تصمیم‌گیری مناسب به کمک دیگران نیاز دارد و بدون یاری آنان اتخاذ تصمیمات سنجیده و درست محال است اخیراً دامنه فعالیت مشاوران گسترش یافته است. به نظر شارف (۱۹۹۶) مشاوره به مراجع کمک می‌کند تا برای برخورد با افکار مخرب، رنجش عاطفی و مشکلات رفتاری راهکار مناسبی بیابد. بلاکر (۲۰۰۰) معتقد است که مشاوره به افراد بهنجار کمک می‌کند تا راه‌حلی برای مشکلات رفتاری، تصمیم گیری مناسب، طرح‌ریزی برای زندگی و کنترل فشارهای روانی بیابند (احمدی ۱۳۹۳).

نقش و وظایف مشاوران تحصیلی

معمولاً دانش‌آموزان در طول دوره تحصیلی خود با مشکلات و مسائل پیچیده‌ای مواجه می‌شوند، مشکلاتی مانند افت تحصیلی، تردید در انتخاب رشته تحصیلی، ناتوانی در برنامه‌ریزی برای مطالعه دروس و... همه این مسائل باعث شده که نقش و وظیفه مشاوران در مدارس به عنوان مهم‌ترین عامل تغییر و تحول دانش‌آموزان بیشتر توجه شود. اما در بعضی از مدارس متأسفانه مشاوران به کارهای کلیشه‌ای می‌پردازند و از نقش اصلی خود دور هستند. به نظر متخصصان، امکانات وسیع و دامنه داری در هر فرد نهفته است و به او باید کمک شود تا درباره خویش مطالعه کند و خود را به عنوان یک شخصیت بی‌مانند و یگانه

بشناسد و با وجود فشارها و محدودیت های زمانی و مکانی که دارد پیشرفت کند. مطالعات نشان می دهد که فرد به دلیل راهنمایی مشاور، به درستی با توانایی ها، استعدادها و محدودیت های خویش آشنا می شود و از امکانات و کاستی های محیط زندگی خود کاملاً آگاه می شود، می تواند بر اساس تصمیم گیری های درست و منطقی مناسب ترین راه را انتخاب کند و بیشترین احساس رضایت و موفقیت را بدست آورد و در نتیجه شخص مفیدی برای خود و جامعه باشد، برعکس، عدم آگاهی فرد از نقاط قوت و ضعف خویش و بی خبری از امکانات محیطی، موجب تباه شدن توانایی ها و به هدر رفتن استعداد می شود که مسلماً چنین امری خوشایند فرد و جامعه نیست (ساتیاروند و فرهادی، ۱۳۹۴). نقش و عمل مشاور دبیرستان، بی شباهت به نقش و عمل مشاور مدارس ابتدایی و دوره ی اول متوسطه نیست. قابل تاکید است که تفاوت در چگونگی ایفای نقش و عمل مشاور، و اولویت های مناسب محیط دبیرستان است. مثلاً در دبیرستان، اولویت قویاً از پیش گیری، به سوی درمان بسیاری از نگرانی ها و مشکلات متداول است. امروزه بسیاری از این مشکلات، مانند اعتیاد به مواد به مخدر و سازگاری با دیگران از جمله مشکلات وخیم و بالقوه ی زندگی است (گیسون، ۲۰۱۱). همه این هدف ها که اکثراً در آموزش پرورش تحقق می یابند زمانی عملی خواهند شد که دانش آموزان از نظر جسمی، ذهنی، روانی، اجتماعی و اخلاقی برای انجام دادن فعالیت های مربوطه آمادگی داشته باشند. اگر دانش آموزان دچار مشکلاتی شوند، رشد و یادگیری آنان مختل می گردد و معلم به تنهایی نه می تواند و نه فرصت دارد که به مشکلات آنها رسیدگی کند، در این صورت از طریق خدمات راهنمایی و مشاوره مشاور مدرسه می تواند مشکلات آنان و خانواده شان را برطرف کند و در نهایت بریادگیری آنان و کارآمدی آموزش و پرورش بیافزاید (شفیع آبادی، ۱۳۹۳).

همانطور که گفته شد، مشاور می تواند نقش مهمی در موفقیت و پیشرفت دانش آموزان داشته باشد، از نقش های دیگر مشاور می توان به بازدهی و کارآمدی بیشتر نظام آموزشی کشور، افزایش پیشرفت تحصیلی، کاهش افت تحصیلی، تقلیل مشکلات رفتاری دانش آموزان، و ایجاد جو سالم و مملو از صفا و صمیمیت بین شاگردان و معلمان و رضایت خاطر بیشتر دانش آموزان و معلمان، افزایش اعتماد به نفس در دانش آموزان، توزیع صحیح دانش آموزان در رشته های تحصیلی، آشنا ساختن والدین با روش های صحیح تربیتی و برقراری ارتباط نزدیک با آنان و ایجاد فعالیت های مکمل برنامه بر اساس علاقه و استعداد دانش آموزان می گردد. راهنمایی و مشاوره، به منظور ایجاد ارتباط مطلوب با محیط و برای به کار گرفتن علائق و استعداد های دانش آموزان در مسیرهای مطلوب مناسب به نحوی که نیازهای جامعه از جهات مختلف تأمین شود، طرح ریزی شده است. در راهنمایی، اعتقاد بر تکریم شخصیت، کرامت و فضیلت مقام انسانی است، به همین دلیل مشاور مثل معلم نیست که با گروه سر و کار داشته باشد، بلکه رابطه او را با یک فرد مطرح است که باید به مقام انسانی او ارج نهد و او را به گرمی بپذیرد. مشاور باید به شخصیت مراجع احترام بگذارد و بدون توجه به عقیده، موقعیت اجتماعی، جنس، نژاد و وضع مالی مراجع، برای او قدر و ارزش قایل شود. عوامل مهمی که ضرورت برنامه راهنمایی و مشاوره را تأیید می کند از جمله: پیشرفت اقتصادی و صنعتی، رشته های تحصیلی متنوع و گسترش آموزش های حرفه ای، تحولات اجتماعی، اشتغال والدین در خارج از خانه و عدم آگاهی آنان از شیوه های راهنمایی، اجرای تعلیمات عمومی و توجه به کیفیت آموزش و پرورش. عوامل مذکور و عوامل دیگری که در تطابق و سازگاری دانش آموزان نقشی به عهده دارند نشانگر فلسفه، اهمیت و ضرورت برنامه راهنمایی و مشاوره و توجیه کننده ایجاد تشکیلات و سیستم خاص برای تحقق اهداف مورد نظر می باشند (حسینی بیرجندی، ۱۳۹۰).

مدل مناسب الگوی مشاوره ای

به علت وجود موانع بسیار بر سر راه مشاوره نوجوانان در مدرسه ها، نوجوانان در مدرسه، استفاده از یک مدل مشاوره که تمام این مسائل را مد نظر قرار دهد، حائز اهمیت است. مخصوصاً مدل مشاوره باید:

در پیشگیری و اصلاح مشکل کارآمد باشد.

برای نوجوانان در مراحل رشدی متفاوت، مناسب باشد.

برای معلمانی که اطلاعات مشاوره‌ای زیادی ندارند، قابل استفاده باشد.

در تعاملات کوتاه مدت و شرایط خاص مفید واقع شود.

با راهبردهای راهنمایی، آموزش شخصی و اجتماعی و روش‌های مراقبت معنوی که در مدرسه مورد استفاده قرار می‌گیرند، تطابق داشته باشد.

الگوی مشاوره که در این مقاله ارائه شده است و عوامل گفته شده در بالا را دربرمی‌گیرد، الگوی مشاوره رشدی نامیده می‌شود که چارچوب انسانی دارد و بر پایه رویکرد روانی-آموزشی استوار است. سه جنبه اصلی این مدل در ادامه مطالب بیان شده است.

چارچوب انسانی

اصول انسانی که این مدل بر آن‌ها استوار است از مطالعات راجرز (۱۹۸۰) و مازلو (۱۹۷۰) گرفته شده است. نوجوانان اساساً ذات خوبی دارند و به رشد ظرفیت‌هایشان و شکوفایی شخصی تمایل نشان می‌دهند تصور عمومی این است که اگر نوجوان از نزدیکان خود عشق، احترام، همدلی و درستی ببیند، به شهروندی شاد و مولد تبدیل می‌شود. به انسانی کارآمد تبدیل خواهند شد که می‌توانند از زندگی‌شان به خوبی استفاده کنند. اگر این شرایط وجود نداشته باشد شکوفایی شخصی آنها متوقف خواهد شد، اعتماد به نفسشان کاهش پیدا خواهد کرد و مشکلات روانی در آن‌ها به وجود می‌آید.

مؤلفه‌های کلیدی افرادی که از لحاظ روانی سالم‌اند عبارت‌اند از:

اعتماد به نفس بالا: که مشخصه‌های اصلی آن احساس امنیت، خودشناسی، احساس تعلق، هدف داشتن و احساس صلاحیت شخصی است.

منبع کنترل درونی: اعتقاد بر این است که اقدامات فرد برای رسیدن به هدف، از نیروهای خارجی تأثیرگذارتر هستند.

مدیریت شخصی: که شامل توانایی برنامه‌ریزی، در نظر گرفتن گزینه‌ها و تطبیق دادن خود با موقعیت‌هایی پیش رو می‌شود.

داشتن شایستگی در مهارت‌های زندگی: که شامل مهارت‌های شخصی، اجتماعی، حرفه‌ای، عملی و اوقات فراغت می‌شود.

مدل رشدی

مشاوران به مشکلاتی که مراجعشان در مراحل رشد، انجام کارها و مسئولیت‌ها، و تعاملات در اجتماع دارند و همچنین پیامدهای کارهایی که با توجه به نقاط ضعف، نقاط قوت و ظرفیت‌هایشان انجام می‌دهند، گوش فرا می‌دهند. رویکرد رشدی به مشاوره بر پایه این نظریه استوار است که مراحل رشدی وجود دارند که در آن‌ها نوجوانان اگر به خوبی راهنمایی شوند، رشد پیدا می‌کنند. پیشرفت رضایتمندانه در این مرحله‌ها نیازمند آن است که نوجوانان تکلیف‌های رشدی هر مرحله را به خوبی فرا گیرند. هدف کلی مشاوره رشد، تسهیل شکوفایی شخصی نوجوانان با حمایت از آن‌ها در یادگیری مهارت‌های مرتبط با رشد است. برطرف کردن مشکل در هر موقعیت، هدفی کوتاه مدت است. هدف بلندمدت این است که نوجوانان مهارت‌های لازم را به دست آورند تا بتوانند مشکلاتشان را خودشان حل کنند. مشاوره رشدی با نقش معلمان در ارائه آموزش‌های شخصی و

اجتماعی تطابق دارد. معلم / مشاور به نوجوان کمک می کند مشکل خود را درک کند و به او مهارت های مورد نیازش را آموزش می دهد تا از طریق شرح دادن، مدل سازی، ایفای نقش و انجام تکلیف ها، مشکل خود را حل کند.

رویکرد روانی - آموزشی

هر مشکلی، چه مشکل کسب مهارت رشدی باشد، چه ناشی از بحرانی در زندگی باشد و چه مربوط به عمیق تر کردن روابط انسانی باشد، مهارت های خاصی لازم دارد که باید آموزش داده شوند. از منظر روانی - آموزشی، مشکلات نوجوانان بیشتر مهارتی هستند تا بیماری. این الگو با الگوهای درمانی که بر پایه مدل پزشکی استوارند، تفاوت جدی دارد. از این منظر، مشاوره روندی است که در آن، مشاوران مهارت های خود را از طریق تسهیل، مدل سازی، یا تدریس مهارت ها، با نوجوانان به اشتراک می گذارند. با این کار نوجوانان مهارت های لازم برای مواجهه با مشکلات را یاد می گیرند. به علاوه، نوجوانان برای اینکه زندگی بهتری داشته باشند، مهارت های دیگری نیز باید بیاموزند. این مهارت ها که مهارت های زندگی محسوب می شوند و به داشتن زندگی بهتر کمک می کنند، شامل مهارت های حل مسئله، مهارت های ارتباطی، مهارت های حفظ سلامت و تناسب اندام، مهارت های اوقات فراغت، مهارت های مطالعه، مهارت های حرفه ای و مهارت های فرزند پروری می شود. در مدل روانی - آموزشی مشاوره، تمام مداخله ها نوعی آموزش دادن مهارت ها به مراجعه کنندگان برای زندگی بهتر به شمار می روند. بنابراین، هر مهارت زندگی که به نوجوانان آموزش داده شود، نوعی مداخله است. این موضوع یعنی روش هایی که از رویکردهای تئوری گرفته شده اند، به عنوان یک مداخله ی روانی - آموزشی مورد استفاده قرار می گیرند. مدل روانی - آموزشی روشی التقاطی، یکپارچه و دستگامی است که اگان آن را در این جمله شرح می دهد: «مشاوران به چارچوبی مفهومی نیاز دارند که از آن چارچوب، ایده ها، روش ها و فن ها را از تئوری ها و رویکردها بگیرند و پس از تلفیق آن ها با تئوری خود، از آن استفاده کنند» (جرفی، ۱۴۰۰).

تاثیر مشاوره بر پیشرفت تحصیلی

دانش آموزی که در زمینه ای از تحصیلاتش مشکل دارد، علاوه بر تحمل صدمات روانی و گاهی جسمانی، از نظر اقتصادی نیز خساراتی به جامعه وارد می کند، در این حالت باید به درمان مشکلات و رفع موانع رشد او اقدام شود و در این بین نقش مشاوران آشکار می گردد. مشاور با استفاده از روش ها و فنون مشاوره، دانش آموز و کسانی را که به نوعی در ایجاد مشکل نقشی دارند را بررسی و درمان می کند. مشاوره همچنین در زمینه مشکلات تحصیلی به مواردی نظیر اضطراب امتحان، مردودی، مشروطی و کمک در کشف استعدادها و علایق به کمک دانش آموزان می شتابد و او را برای فعالیت آماده می سازد و امکان یادگیری و آموزش مؤثرتر را فراهم می سازد. مشاور نقطه مرکزی در پیشرفت تحصیلی و تأمین بهداشت روانی دانش آموزان در مدرسه به شمار می رود. مشاور با شناسایی عوامل مخل پیشرفت تحصیلی و سلامت روانی و عوامل ارتقا دهنده ی آنها سعی در ایجاد فضایی سالم در مدرسه می نماید. انسان تنها موجودی است که با هموعان خود به تبادل نظر می پردازد و برای شناخت و حل مشکلات خود با آنان مشورت و از راهنمایی آنان استفاده کند. راهنمایی و مشورت در طول زندگی آدمیان مطرح بوده و آنان با کسانی که مورد قبول و اعتمادشان بوده مشورت می کرده اند. با توسعه ی علوم انسانی و رشد علوم رفتاری به راهنمایی و مشاوره به عنوان شاخه ای مستقل از علوم رفتاری توجه شد. آنجا که در هر نظام آموزشی، پیشرفت تحصیلی به عنوان مهم ترین شاخص توفیق فعالیت های علمی و آموزشی محسوب می شود، بررسی عوامل مؤثر بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان از اهمیت خاصی نزد پژوهشگران علوم تربیتی و روانشناسی برخوردار است. دانش آموزان در جریان تحصیل با مشکلات زیادی مواجه می شوند که مشاور می تواند در رفع این مشکلات کمک های مؤثری به دانش آموزان ارائه دهد. راهنمایی هر چند به صورت ساده و ابتدایی، از آغاز تمدن آدمی وجود داشته و با پیچیده شدن زندگی و تحول تدریجی جامعه، از حالتی سنتی به صنعتی

پیشرفته است و ضرورت و اهمیت آن افزایش یافته است. ایجاد و گسترش مکتب خانه‌ها و مدرسه‌ها در واقع نوعی زمینه سازی و ایجاد فرصت برای راهنمایی بودند، چرا که در این مکان‌ها معلم، با دلسوزی تمام شاگردان را در خواندن و نوشتن و یادگیری درس‌های مختلف کمک و راهنمایی می‌کرد. پیشرفت تحصیلی عبارت است از میزان دستیابی دانش‌آموزی به اهداف آموزشی از پیش تعیین شده است که از آنان انتظار می‌رود در فرآیند کشش‌های یادگیری خود به آنها برسند. مشاوره یک رابطه‌ی یاورانه دوفره‌ای است که بر نیاز فرد به رشد، سازگاری، تصمیم گیری و حل مشکل تکیه دارد. با توسعه علوم انسانی و رشد علوم رفتاری به راهنمایی و مشاوره به عنوان شاخه‌ای مستقل از علوم رفتاری توجه شد. صاحب نظران راهنمایی و مشاوره براین باورند که مشاوران با توجه به خدماتی که با دانش‌آموزان در زمینه‌های تحصیلی ارائه می‌دهند، آنان را برای رسیدن به هدف‌های آموزش و پرورش تسهیل می‌کنند. راهنمایی و مشاوره‌ی تحصیلی موجب بازدهی و کارآمدی بیشتر نظام آموزشی، افزایش پیشرفت تحصیلی و کاهش افت تحصیلی و تقلیل مشکلات رفتاری دانش‌آموزان می‌شود. از این رو می‌توان ادعا کرد که خدمات و فعالیت‌های مشاوره‌ی تحصیلی وسیله‌ای تسهیل کننده برای رسیدن به هدف‌های آموزش و پرورش قلمداد می‌شود بنابراین از دلایل عملکرد مثبت و مفید مشاوره‌ی تحصیلی بر افزایش پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان می‌توان به این نکته اشاره کرد که باعث افزایش آگاهی دانش‌آموزان درباره‌ی اعمال و فعالیت‌های تحصیلی آنان، افزایش آگاهی آنان نسبت به نقاط قوت و ضعفشان می‌گردد و در نتیجه با ایجاد انگیزه مهارت‌های تحصیلی خود را افزایش می‌دهند (نجفی و مصطفوی، ۱۴۰۰).

نتیجه گیری

به رفتارهایی که مربوط به یادگیری و پیشرفت تحصیلی هستند، اشتیاق تحصیلی گفته می‌شود. و به تلاش‌هایی گفته می‌شود که فراگیر برای فعالیت‌های هدفمند آموزشی انجام می‌دهد تا به نتایج مطلوب دست پیدا کند. داشتن اشتیاق تحصیلی منجر به پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان می‌شود. عواملی که بر پیشرفت تحصیلی تاثیر گذار هستند، شامل عوامل فردی، خانوادگی و عوامل آموزشی است؛ که از عوامل فردی به داشتن انگیزه می‌توان اشاره کرد. انگیزه عامل نیرودهنده، هدایت کننده رفتار انسان‌ها به سوی هدف است. افرادی که انگیزه تحصیلی بالایی دارند تمایل بیشتری برای درگیر شدن در فعالیت‌های یادگیری و تلاش در انجام دادن و به پایان رساندن فعالیت‌ها دارند که همه این انگیزه‌ها در نهایت منجر به موفقیت تحصیلی آنان می‌شود. از عوامل آموزشی می‌توان به برنامه‌ریزی‌های آموزشی اشاره کرد که در این زمینه مشاوران بیشترین نقش را می‌توانند در مدارس ایفا کنند تا نتایج مطلوبی بدست آورند. برنامه‌های مشاوره‌ای به منظور هدایت، رشد متعادل و همه جانبه دانش‌آموزان برنامه‌ریزی شده‌اند. مشاوران با مشکلات زیادی مواجه هستند مانند افت تحصیلی، تردید در انتخاب رشته، ناتوانی در برنامه‌ریزی برای مطالعه و ... که با انجام درست وظایف خود می‌توانند عامل اساسی در تغییر و تحول دانش‌آموزان باشند. علاوه بر نقش مهمی که مشاوران در موفقیت و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دارند؛ وظایف دیگری مانند بازدهی و کارآمدی بیشتر نظام آموزشی، کاهش افت تحصیلی، تقلیل مشکلات رفتاری دانش‌آموزان، افزایش اعتماد به نفس دانش‌آموزان و موارد دیگر دارند. از مناسب‌ترین مدل الگوهای مشاوره‌ای می‌توان به الگوی مشاوره رشدی اشاره کرد که سه جنبه اساسی چارچوب انسانی، مدل رشدی و رویکرد روانی- آموزشی را دربرمی‌گیرد. در آخر می‌توانیم این جمع بندی را داشته باشیم که وجود مشکل در زمینه تحصیل دانش‌آموزان علاوه بر صدمات روانی و جسمانی، از نظر اقتصادی خساراتی را به جامعه وارد می‌کند. برای حل این مشکل باید اقداماتی انجام شود که در این میان نقش مشاوران و تاثیرات آنان آشکار می‌شود. مشاوران می‌توانند با بررسی مشکلات دانش‌آموزان چه در زمینه‌های رفتاری و خانوادگی و تحصیلی مانند اضطراب امتحان، مرود شدن و ... به

راهنمایی ها و ارائه راه حل ها، به حل مسائل بپردازند که در نهایت به موفقیت دانش آموزان در مراحل تحصیلی و یافتن شغل مناسب در آینده و درآمد بهتر منجر می شود.

منابع

- احمدی، سید احمد (۱۳۹۳). مبانی و اصول راهنمایی و مشاوره، انتشارات سمت، تهران.
- انصارالحسینی، سید هادی؛ عابدی، محمدرضا و نیلفروشان، پریسا (۱۳۹۹). مشاوره‌ی انطباق پذیری شغلی بر اشتیاق تحصیلی و عملکرد تحصیلی در دانش آموزان، فصلنامه علمی پژوهش های مشاوره، ۱۹(۷۵).
- پیری کامرانی، مرضیه؛ سلیمی بجستانی، حسین؛ فرح بخش، کیومرث و معتمدی، عبدالله (۱۳۹۹). تاثیر الگوی بومی مشاوره تحصیلی مبتنی بر بررسی مفهوم انگیزشی در تجارب زیسته بر انگیزش تحصیلی دانش آموزان. مجله علوم روانشناختی، ۱۹(۹۳)، ۱۰۶۷-۱۰۵۹.
- جرفی، محسن (۱۴۰۰). الگوهای مدرسه‌ای مشاوره. رشد آموزش مشاوره مدرسه، ۱۷(۶۰).
- حسینی بیرجند، سید مهدی (۱۳۹۰). اصول و روش های راهنمایی و مشاوره، انتشارات رشد، تهران.
- ساتیاروند، فاطمه و فرهادی، دکتر علی (۱۳۹۴). نقش مشاور در پیشرفت تحصیلی دانش آموزان از دیدگاه دبیران و دانش آموزان دبیرستان های دخترانه‌ی شهر پل دختر. کنفرانس بین المللی علوم انسانی، روانشناسی و علوم اجتماعی.
- سیف، علی اکبر (۱۳۹۲). روانشناسی پرورشی. ویرایش ششم، تهران: نشر دوران.
- شفیع آبادی، عبدالله (۱۳۹۰). فنون و روش های مشاوره کودک. تهران: انتشارات ترمه.
- شفیع آبادی، عبدالله (۱۳۹۳). راهنمایی و مشاوره‌ی تحصیلی و شغلی (مفاهیم و کاربردها)، انتشارات سمت، تهران.
- شیربگی، ناصر (۱۳۹۳). برنامه تدریس خصوصی تکمیلی و مشاوره تحصیلی بر پیشرفت تحصیلی، رفتار کلاسی و عزت نفس دانش آموزان پایه اول دبیرستان. دو فصلنامه علمی- پژوهشی دانشگاه شاهد، ۲۱(۴).
- صالحی، رضوان؛ عابدی، محمدرضا؛ باغبان، ایران؛ نیلفروشان، پریسا و عابدی، احمد (۱۳۹۷). تدوین مدل نظری مشاوره تحصیلی بر اساس عوامل موثر بر موفقیت تحصیلی. دو فصلنامه مشاوره کاربردی، ۴(۱)، ۴۸-۱۸.
- عباس نژاد سرخی، سلمان (۱۳۹۰). عوامل موثر بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان.
- قاسمی، قاسم (۱۳۹۴). زمینه‌ی مشاوره و راهنمایی، انتشارات دانشگاه تهران، چاپ یازدهم، تهران.
- موسوی، سیده اقدس؛ درتاج، فریبرز و ابوالمعالی الحسینی، خدیجه (۱۳۹۹). الگوی علی روابط بین تنظیم شناختی هیجان، پایگاه اجتماعی- اقتصادی با انگیزش تحصیلی: نقش واسطه‌ای خود ناتوان سازی. فصلنامه علمی پژوهشی علوم روانشناختی، ۱۹(۹۲).

نجفی، سارا و مصطفوی، محمد حسین (۱۴۰۰). نقش مشاوره در پیشرفت تحصیلی دانش آموزان. کنفرانس سراسری مطالعات و یافته های نوین در علوم تربیتی، مشاوره و روان شناسی ایران.

<https://neshangaran.blogspot.com/1390/03/20/post-9/>

Clark, L. C. (2010). Differences in domains of achievement motivation based on gender and development group. Doctoral dissertation, Western Carolina University.

Gibson, R. L., Mitchell, M., Basile, S. K. (2011). Counseling in the elementary school – a comprehensive approach. Nathan Height, MA: Allyn and Bacon.

Holland, A. A., Hughes, C. W., Harder, L., Silver, C., Bowers, D. C., Stavinocha, P. L. (2015). Effect of motivation on academic fluency performance in survivors of pediatric medulloblastoma. Child Neuropsychol, 1-17.

Legault, L., Green-Demers, I., Pelletier, L. (2006). Why do high school students lack motivation in the classroom? Toward an understanding of academic motivation and role of social support. Journal of Educational Psychology, 3, 567-582.

Tomas, R. (2001). Counseling center contribution to student retention and graduation. Journal of college student development (Nov-Dec). page. 322.

Walker, KW. (2014). "Pearce M. Student engagement in one shot library instruction". The Journal of Academic Librarianship, 40 (3-4): 281-90.